

EKUMENIKENS H-FORMEL

Av kyrkoherde teol. d:r JULIUS WELFHAGEN, Överum

I STIFTSUNGSDOMSGÅRDEN i biskopsstaden Moulins nere i mitten av Frankrike såg jag en över sviten av expressiva religiösa väggaffischer tronande bild: Peterskyrkans mäktiga kupol reser sig över den eviga staden och över världen, och i kupolen sammanstrålar röda pilar från alla hörn i världen, från Europa, Amerika och missionsfälten längst ut vid horisonterna. Det är Una Sanctas anspråk i en brännpunkt. Men introduktören i mitt sällskap förråder, att »då och då genljuder dōmen härbredvid av lysande meningsutbyten om kyrkans enhet med er landsman Nathan Söderblom ännu den dag som i dag är».

Debatten om kyrkans enhet tystnar aldrig. I den anglikanska kyrkan, denna »brokyrka» mellan katolicism och protestantism, uppkom någon gång på sommaren 1945 något rätt symptomatiskt, ekumenikens H-formel, innebärande uttryckt i den visuella bokstavsbildens form, att »den ena höjdstapeln är Rom med dess tvåtusenåriga traditioner, lära, kult och författning, att den andra höjdstapeln är de protestantiska kyrkornas, främst den anglikanska kyrkans traditioner och grundenhet samt att bindeledet möjliggör praktiskt samarbete, utan sammanblandning eller förvanskning av lära och gudstjänstformer». Formeln uppkom närmast som ett uppslag för kontakt i romerska och anglikanska kretsar i själva England men har redan spritt sig vida omkring. Det har inte varit mig möjligt att i detalj uppspåra reaktionen å officiellt romerskt håll. Däremot har jag ett bestämt intryck av uppfattningen av formeln i enskilda, tongivande fransk-katolska kretsar.

En snabb historisk överblick som bakgrund är nödvändig. Som Nils Karlström uppvisar i sin bok *Kristna samförståndssträvanden under världskriget 1914—1918*, medförde den gamla Oxfordrörelsen ett ökat intresse för närmande till såväl den romerska som den grekisk-ortodoxa kyrkan. Intresset betjänade sig den gången av den s. k. Branch Theory: den ursprungliga katolska kyrkan har sönderfallit i tre olika delkyrkor: den romerska, den

ortodoxa och den anglikanska, alla tre bevarande de apostoliska ämbetena i obruten succession. Branch Theory, som i England stöddes sedan 1856 av en särskild tidskrift och ett bakom denna stående sällskap, förkastades som häretisk av Vatikanen 1864 och, ännu mera eftertryckligt, följande år. År 1895 riktade påven Leo XIII ett sändebrev till engelsmännen, Ad Anglos, vari han uppmanade dem att upprätta den heliga enhet, som av ålder bestått mellan Rom och engelska folket. Härpå svarade ärkebiskoparna av Canterbury och York, att påven visserligen talat välvilligt om engelska folket men inte berört själva kyrkofrågan. I sin bulla Apostolicae curae av 1896 avklippte påven grundligt samförståndstrevorna från anglikanskt håll genom att fränkänna de anglikanska vinningarna apostolisk legitimitet. Från anglikanskt håll hävdades bestämt den anglikanska kyrkans grund i den fornkatolska traditionen. Något samarbete kunde således inte komma till stånd. Med den ortodoxa kyrkan inleddes däremot befruktande förbindelser från anglikanskt håll.

De ovan nämnda dekreten från Rom 1864 och 1865 var utgångspunkter för Vatikanens hövliga men bestämt avvisande svar att delta i ett världskyrkomöte 1918. Kardinal Gasparri svarsbrev av den 19 juni 1918 till Nathan Söderblom och biskoparna Ostenfeld och Tandberg innehöll erkänsla åt humanitära avsikter i de nordiska biskoparnas vädjan om kyrkligt samarbete men hänvisade till Joh. ev:ts ord om »att det må bliva *en* hjord och *en* herde» samt angav medels tilltalsordet »Vittberömde män» (Perillustres viri) ett bestämt ställningstagande till frågan om de nordiska biskoparnas apostoliska succession.

Roms avvisande hållning till ekumeniken är alltså klar. Enskilda personers inställning, ekumeniska böneveckor, tillfälliga former för väckelseaktioner m. m. rubbar inte enhetsbilden. Men tidens utveckling gör sina mäktiga erosioner. Samme påve, Leo XIII, som en gång avvisade samförstånd med anglikanerna, öppnade genom sin encyklika Rerum novarum av år 1891 slussarna för fullt för katolska kyrkans engagemang i sociala frågor och banade väg för en lekmanakrafternas upprustning, som begynt redan på 1870- och 1880-talen genom män sådana som Albert de Mun och andra och som under 1920-talet mynnade ut i de stora franska ungdomsformationerna JOC, JAC, JIC och andra, vilka nu efter tjugo år omsluter milliontals medlemmar. Där rör sig nya ideal, inte i motsättning till prästerskapet utan med det samma. Till denna väldiga andliga omformering kommer följande

understödjande faktorer: två världskrigs olyckor har nödgat mänskligheten till praktiskt samarbete, världens geografiska avstånd har upphävts av de revolutionerande kommunikationsmedlen. Därtill kommer de å katolsk sida alltmer förnumna enhetssträvandena inom protestantismen via de ekumeniska organen. I fjärrre bakgrund torde ligga känslan av att det vore illa att söka rubba den jämvikt beträffande religionsfrågan, som Westfaliska freden en gång lade, och i närmre den övertygelsen, att i nutida religiösa emancipation trons försvarare måste hålla ihop.

Läget är således ett annat nu än vid tiden för Stockholmsmötet 1925. Man kan tala om en frontförändring på djupet, och det vore högst olyckligt att binda och uppdämma den genom några snävt uppdragna kyrkoförfattningslinjer vare sig från det ena eller det andra hållet.

Vad är det då man skymtar bakom H-formeln?

Det nya samarbetet enligt H-formeln har introducerats via personliga kontakter. Hösten 1946 skisserades t. ex. ett visst samarbete mellan franska episkopatets utlandskansli i Paris och oss i Sverige som en markant del av protestantismen i sju punkter: 1) Skapa en kontaktbyrå i Paris. Det blev Bureau international de l'archevêché de Paris. 2) Ett samarbete i sociala frågor etableras för inspirerande utbyte av erfarenheter, t. ex. av svensk socialvård och fransmännens eminenta personligt-sociala psykologi, utbyte av litteratur, igångsättande av samtidiga sociala undersökningar, med ett ord ett gemensamt beaktande av stora och smärre sociala frågor ända ut till de problem, som atomtidsåldern kan tänkas medföra. 3) Man vill söka praktiska kontakter uti strävandena att hjälpa Europas barn till hälsa och dess ungdom till nytt levnadsmod. 4) Man vill fatta Europas återuppbyggnad som ett för Rom och Luther gemensamt problem, vare sig det gäller återuppbyggande av kulturen eller t. ex. den kemiska livsmedelsindustriens mobilisering för avhjälpan av hungersnöd. 5) Man vill noggrant följa utvecklingen av förhållandet mellan väst—öst och genom ungdomsutbyte, kulturresor och annat befrämja avspänning. 6) Kyrkorna bör stödja moraliskt judarnas krav på ett eget hem i Palestina och på en human behandling. 7) Bestämda former för stöd åt FN: informera ungdomen om FN och dess tekniska utskott, skapa opinion för FN och mellanfolkligt samarbete genom en speciell Fredens dag i kyrkornas regi varje år på hösten. Denna dag vill man sammanföra med FN:s dag i framtiden.

I några små detaljer har samarbetet redan begynt och förlöper mycket gott. Dit hör t. ex. överförande av de svenska erfarenheterna av våra s. k. barnrikehus och därtill hörande kungliga förordningar, varvid för franska myndigheter, kyrkliga som andra, skisserats en 20-årsplan, anpassad till förhållandena därnere. De katolska arbetarsammanslutningarna, inte minst bland ungdomen, har åstadkommit förnämliga sociala utredningar tidigare, och meningen är nu, att bostadsfrågan skall få en lika intensiv utredning som t. ex. den, som år 1936 gjordes rörande arbetsvillkor, miljö och andra faktorer i textilindustridistriktet Rubaix-Tourcoing. Ett annat exempel på det inledda samarbetet är strävandena att få till stånd en svensk kulturdelegations resa till Sovjet.

Om denna nyinledda kontakt i H-formelns tecken skall kunna få verklig betydelse, återstår att se. Mycket beror på hur man på svenskt och protestantiskt håll ställer sig, om kontakten utbygges och ökas. Men alldeles tydligt är att vi har en bestämd utgångspunkt. Och vidare perspektiv skönjes. Det är som en fransk prelat i tongivande ställning uttryckte sig: »H-formeln kan vi katoliker med gott samvete slå upp även åt de ortodoxa och åt Sovjet.»

Vi skulle alltså kunna skönja konturerna av en tredelad kristenhet i praktiskt samarbete: Rom, Österns kyrka och protestantismen som enhet, tre kyrkodelar, utan sammanblandning och förvanskning av lära och traditioner men samarbetande praktiskt. Det skulle betyda Petrus, Johannes och Jakob, Jesu tre kronlärjungar, i samverkan, och längre kanske vi inte kan komma i denna ofullkomligheternas värld.